

clogué del *DFa.*, sembla que amb raó suficient, si bé no és impossible que hi hagués algun ús minoritari car si no m'enganyo, també ha tingut ús en ross.: «las paraulas --- may no portan bona fi: / am l'ala hi *aclaran* l'aygua / p'r am el bec l'enterbolí» en un vell romanc rossellonès recollit per MilàF (*Romllo.*, 328B₁); *aclaració*, castellanisme [Lab. 1839] proscriu amb raó des d'aquella *ConvFil.*: única expressió catalana és *aclariment* [Belv. 1803, Lab., etc.]; *aclaratori* és també castellanisme innecessari en lloc d'*aclaridor*; *aclarida*, *aclaridura*.

Declarar [Llull, en totes les principals accs. 'manifestar clarament', 'esclarir, purificar', 'explicar un pensament'] 'fer més clar, més precís' (OPou: «noms de majors pesos no tingueren los llatins, mas aquells *declaraven pro libra o pondo*, *ThPu.*, 204); 'manifestar categòricament, fer una declaració' [S. XIII, *Consolat*], en especial *declarar la guerra*, que ja era usual i popular almenys des de 1640, com resulta del crit de la mobilització nacional: «a les armes, catalans, / que 'ns han declarat la guerra» [en la cançó dels Segadors, MilàF, *Romllo.*, 81.1f, versions A i B]; «Ay ditxosa Catalunya / qui t'ha vista rica y plena! / ara'l Rey nostre senyó / declarada 'ns té la guerra» (text de la versió recollida per Verdager a Vic per a Milà); una altra versió (C, recollida a Ripoll, porta «ara' t paga un Déu del cel / ab un *declaro* de guerra»). És vulgar una variant *reclarar*: «ningú ho veurà sinó 'ls auclletes que volen, que tenen la llengua grega, que no sahen *reclarà*», MilàF, *Romllo.*, 317C₂ (les altres versions porten *que no saben de parlà*); *declaració* [Cròn. del Cerimoniós]; *declarador*; *declarament* [Llull]; *declarant*, *declaratiu*, *declaratori*.

Esclarir [Llull]: «per massa plorar s'enfosca la vista de sos hulls e s'esclareix sciència de so enteniment», *Blanq.* [NCl. II, 152.26], i en el *Consolat*: «en aquesta manera ho volgueren *esclarir* e declararen-ho axí» (cap. 132); «los cabells --- sa germana 'ls *esclaria* / sos cabells, de dos en dos», MilàF (*Romllo.*, 218B₁); 'esbandir (la roba)': «és primeta i alta, rosseta com l'or / pasta y fa bugada, rentadeta, i tot / ja la n'*esclaria* 'n una clara font», MilàF (*Romllo.*, 280C4) (versió que no consta on es recollí, però això es diu d'una «minyoneta que és de Rosselló» i potser és d'allà); acc. pirinenca fins a Benasc: «tiengo que *esclarir* la bugada» (Ferraz, p. 54); 'posar en clar': «mai no s'ha pogut *esclarir* lo que va passar dins la cova, mai se podrà contar per més que se cerquin els térmens tràgics de totes les llengües», Coromines (*Presons Imag.*, p. 73). *Esclareir* (Arnau de Vilanova) *Esclarida. Esclaridor. Esclariment* [1803, Belv.]. *Esclarissar* [escr. Renaix.]; *esclarissat* [escr. Renaix.]; *esclarissada*. +*Esclarinçall* 'clariana en el bosc', ross. (Vernet de Canigó, 1960).

Preclar [c. 1500], pres del ll. *praeclarus*, intensiu de *clarus*.

CPT.: *Claraboia* (-voia, doc. mall. de 1396, *AlcM*; «a la part subirana de dit vidrial, dejús la *clarevoyha*», doc. ross. de 1470, Alart, *InuLC*, que troba variants *claravoyha*, *clerevoyes*), pres del fr. *claire-voie*

(FEW 741b; Bloch, s. v.), format amb *voie*, en el sentit de 'via de la claror'; *claraboia*. *Clarobscur* [no Lab. 1839; escr. Renaix.]. *Clarificar* [Llull]; poc usat després de l'Edat Mitjana, avui es torna a usar bastant si bé no generalment, potser per influència de l'angl. *clarify* i fr. *clarifier*: «és tan prop l'any 1930! Els fets encara no estan prou *clarificats*, els pòsits encara enterboleixen el record ---», PCoromines (article en el diari «La Ciutat», 16-I-1931 (l'errada *classificats*, esmenada per ell mateix en el retall que conservo és indicatiu que era mot poc usat); *clarificació*; *clarificador*; *clarificament*, *clarificatiu*, *clarific. Clarivident* [c.1905, Prat de la Riba, *La Nacionalitat Catalana*, ed. Barcino, p. 13; no encara Lab. 1839]; per a la història d'aquesta adaptació del fr. *clairvoyant* a les llengües hispàniques, veg. DCEC I, 817a6-13; abans s'intentaren *clarividant* (Victor Català, *BABL* x, 378-9) i *clarveient* (Mn. Collell); *clarividència*.

¹ *La Fortaleza Moral*, conferència del 26-VII-1912 (publ. en *Di. i Records*). Ell mateix conta a la seva promesa en una carta de fi maig 1902, que és el que li va dir la seva mare quan el disculpava a ell, en contra d'ell mateix, en la commovedora escena descrita a *La Vida Austera* II, fi del cap. 4 (O. C., 699b). «El nostre filàntrop, com tants altres joves del seu temps —els més *clars* se toquen— feia dues vides ---», *Pigmalió*, § 4, p. 69; «Mozart --- obligat a defensar la llengua del seu país contra els pobres d'esperit (en tots temps n'hi ha hagut i *els més clars es toquen*), que rondinaven quan s'atrevia a prescindir de la llengua italiana», «L'Esquella de la Torr.», 20-I-28. —² Llevat del gallec, on també *craror* pren gran amplitud, fins al punt de quasi eliminar l'ús de *craridade* (que els galleguistes consideren avui castellanisme, veg. Lutrís, *Gram. Gall.*, p. 119). També en parlars aragonesos s'estén molt *claror* (*Poema de José*, Rivad., 186). —³ Del català és manllevat el murc. *clariana* (Ga. Soriano) és clar. Notem que el nostre mot és estrany, fora d'això, a tots els parlars castellans, i bé podem dir que a tota la llengua d'oc; ací es diu oc. ant. *clariera*, i encara avui *clariero* en diversos parlars —Girona, Gavaldà, fprov.—, com fr. ant. i mod. *cla(i)rière* (FEW II, 740b, 742b), bearn. *claresse* i altres tipus semblants. Completament isolat un fprov. *kyaràna* 'clairière' en un sol poble de les Terres Froides (St. Didier de la Tour, SE. de Lió, molt al NO. de Grenoble); també en forma escadussera apareix un *clairano* en un dicc. prov. de l'esq. del Baix Roine, i aquest només en el sentit de «éclaircie au ciel» (FEW 742b, §§ 4 i 2). —⁴ La influència de *clar* ajudant una acció dissimilatòria de la -r- dental davant la -r- o -n- següents, també dentals, podria ja donar compte del detall que -tr- no s'hagués conservat com a -dr-, segons la llei establerta en *LleuresC*, p. 186. Però millor amb *CLATRIONE que hauria passat primer a *CLATRONE (cf. *cabiró* CAPREONE), veg. *LleuresC*, 188, n. 6. —⁵ També eivissenc: «tam poc ho sé —digué es berruguet—; però et puc dir on has d'anar per *aclarir-ho* --- —Però m'has